

Eszmeváltás a Honismereti Akadémián

Sokak által vallott régi igazság, hogy a konferenciákon, továbbképző tanfolyamokon a folyosói és fehér asztal melletti beszélgetések, hálózobai eszmecserék legalább annyira hasznosak, mint a meghallgatott előadások. A Honismereti Akadémiáknak éppen ezért volt elmaradhatatlan hagyománya az ún. Szabad Fórum. Itt került sor a bevált helyi kezdeményezések, új munkamódszerek ismertetésére, az időszéri problémák megvitatására. Az itt elhangzottak ellensúlyozták az Akadémiák esetleges tematikai egyoldalúságát, kifejezték a honismereti munka sokszínűségét, s az idősebbek és fiatalabbak megnyilatkozásainak összességével szolgálták az oly fontos mozgalmi folytonosságot és megújulást.

Az eddigi tizenhárom Akadémiára visszaemlékezve, jó érzéssel állapíthatjuk meg, hogy fórumaink általában mentesek voltak az üresjáratoktól, a sok helyt tapasztalt mozgalmi frázisoktól. Csak egy volt a baj: többnyire az Akadémiák zárónapijára estek, s így sokszor megfogyatkozott létszámmal zajlottak le. Többnyire az idő is kevés volt a mozgalom sokszínűségéből adódó kérdések megvitatására.

Ezen próbált segíteni a XIV. Honismereti Akadémia, amikor a tapasztalatcseréket a program elejére helyezte, mégpedig megadott témák szerinti tagozati csoportosításban. E tagozatok (szekciók) így alkalmat adtak a legfontosabbnak ítélt kérdések megvitatására. Az Akadémia utolsó napján aztán — sajnos, nem eléggé kihasználva — lehetőség kínálkozott arra, hogy a tagozati megbeszéléseken elhangzottakról az összes résztvevő is tájékozottabb legyen.

A következőkben igyekszem nagy vonalakban vázolni a szekciókban elhangzottakat.

1. A programban I. sorszámot kapott tapasztalatcseré-csoport — talán túlságosan is sokat markoló — témája a honismereti mozgalom szervezeti, irányítási, módszertani kérdéseinek megvitatása volt. *Kanyar József*, az Országos Honismereti munkabizottság elnöke bevezetésként áttekintette mozgalmunk rétegződését, s — egyebek mellett — hangsúlyozta a honismereti tevékenységet támogató intézményekkel való harmonikus együttműködés fontosságát. Az ezt követő felszólalások meglehetősen szétágazók voltak, jelezve, hogy a résztvevők még nem ismerték az Akadémia ünnepélyes megnyitásának irányt mutató megnyilatkozásait, s nem számoltak azzal, hogy némely kérdések inkább a másik tapasztalatcseré-csoportba vagy a plenáris fórumba illenének.

Bodolay Géza irodalomtörténész felhívta a figyelmet arra, hogy az 1990-ben esedékes V. Országos Honismereti Konferencia egybeesik a hajdani Soproni Magyar Társaság megalapításának 200. évfordulójával, s ez alkalmat kínál arra, hogy a reformkori „képzőtársaságok”, önképzőkörök értékes hagyományainak felújításával erősítsük a középiskolákban folyó honismereti munkát. Erre a fontos kérdésre vonatkozó javaslatait később, a plenáris fórumon részletesebben is kifejtette.

Györgyi Ferencné, *Paor Zoltánné* (Bp.) és *Rétei Lajos* (Szentendre) tömegkommunikációs eszközeink nagyobb nyitottságát, erőteljesebb támogatását igényelték a honismereti munka számára. Javasolták pl. a tévé által műsorzárások bemutatandó képsorok országunkat átfogó változatosságát. (Rokon kérdések — amint alább látni fogjuk — más szekciókat is foglalkoztattak.) *Jóó Kálmán* (Bp.) felvetette egy honismereti dokumentációs gyűjtemény és filmtár létesítésének gondolatát. *Kovács Sándor* (Bp.) arról szólt, hogyan lehet bevonni a tanulóiifjúságot az életmódkutatásba, pl. „Egy napunk története...” c. dolgozatok iratásával. *Kisérdi Dezső* (Bp.) az ipari tanulók közötti honismereti mozgalmi munka erősítésének fontosságát hangsúlyozta, hiányolta ennek tükröződését a programban. *Matyikó Sebestyén József* muzeológus a családtörténeti kutatás hasznosságát vázolta a társadalmi rétegződés jobb megismeréséhez.

2. Egy másik tapasztalatcseré-csoport a honismereti mozgalom továbbképzési lehetőségeivel és feladataival foglalkozott. *Kováts Daniel*, a sárospataki Comenius Tanítóképző Főiskola főigazgató-helyettese bevezetőjében szólt a Népművelési Intézettel közösen kidolgozott honismereti szakkörvezető-képző tantervről. Ismertette, hogy az 1970-es években, a megyei tanácsok és a Népművelési Intézet anyagi támogatásával több helyen, így számos pedagógusképző intézményben folyt rendszeres szakkörvezető-képzés. Az ezt életre források, sajnos, fokozatosan elapadtak, s így ma a képzés és továbbképzés mozgalmuk egyik megoldatlan problémája. A továbbiakban vázolta a Sárospataki Tanítóképző Főiskolán 1974 óta, tanfolyami, szakköri, illetőleg speciálkollégiumi keretben folyó munkát. Jelezte, hogy a jövő tanévben, a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Közművelődési Módszertani Központ támogatásával négy féléves honismereti

¹*Bodolay Géza*: A reformkori diaktársaságok és az iskolai önképzőkörök Honismereti Híradó, 1973. 3—4. sz. 105. old.

szakkörvezető-képzést indítanak a Sárospatakon már működő, de vizsgát még nem tett szakkörvezetők, valamint főiskolai hallgatók számára.

Tóth János, az Országos Közművelődési Központ igazgatóhelyettese a megújulás szükséges voltáról szóló a képzés-továbbképzésben, beleértve új értelmiségi rétegek bevonását a honismereti munkába, s kifejezte intézetük szándékát, hogy támogatni kívánja a különféle képzési formákat.

Kovács József László főiskolai adjunktus említtette a Zsámbéki Tanítóképző Főiskolán azóta már megvalósult szakkörvezető-képző nyári tanfolyam célkitűzéseit², s további részvételi jelentkezéseket kért a főiskolákból.

3. A legnépesebb csoport a *honismereti-helytörténeti muzeális gyűjtemények helyzetének megtárgyalására* gyűlt össze, jelezve, hogy e téma körül igen sok a tisztázni való. Kár, hogy erről a vitáról nem hangzott el beszámoló az Akadémia szélesebb nyilvánosságá előtti. Ezért is nagyon indokoltnak látszik *Selmeczi Lászlónak*, a Művelődési Minisztérium múzeumi osztálya vezetőjének javaslata: a honismereti bizottság szervezzen egy egész napos külön alkalmat e kérdéskör megvitatására. Ennek az igénynek időszükséglet mutatják azok a Honismeretben nemrégiben közölt cikkek is, amelyek elgondolkozatóan világítják meg e téma egyik oldalát.³

4. Széles körű érdeklődés nyilatkozott meg a *honismereti mozgalom sajtója és kiadási lehetőségei* című vitatéma iránt is. *Halász Péter*, a Honismeret szerkesztője ismertette a folyóirat terjesztésének, utcai aratásának még megoldandó feladatait. Közölte, hogy a tiszteletpeldányok számának csökkentésével lehetővé vált az előfizetési igények jobb kielégítése. A példányszám jelentősebb növelésére ugyanis nincs kilátás. Az olvasók segítségét kérte a folyóirat hiánypótló állandó melléklete, a nem hivatásos kiadóknál megjelenő kiadványokat számon tartó honismereti bibliográfia teljesebbé tételéhez. Többen vállalták, hogy rendszeres tájékoztatást adnak egy-egy megye kiadványairól.

Több felszólaló *Antal Károly* (Szécsény), *Szász János* és *Szakács Ottó* (Bp.) kérte, hogy a mozgalom vezetői szorgalmazza egy olyan könyvesbolt létesítését, egyelőre a fővárosban, amelyben nemcsak aratásnak, hanem terjesztésnek is a tanácsok és más szervek által megjelentetett, nehezen hozzáférhető honismereti kiadványokat. *Z. Szőke Pál* (Bp.) felvetette, hogy *Pálffy Sándor* egykori, Szerb utcai Magyar Élet Könyvesboltja helyén, az ő országos kiadványterjesztő példáját is követve lenne kívánatos megnyitni a helyi kiadványokat is árusító boltot. *Tölgyessy István* (Veszprém) megemlítette, hogy egy ilyen bolt a különféle iskolai vetélkedők jutalomkönyveinek összeválogatását is megkönnyítené.

Győrffy Sándor, a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum munkatársa és *Redey Pál* (Bp.) kérte, hogy a sajtó, elsősorban a Hazafias Népfőnt lapjai még rendszeresebben foglalkozzanak honismereti témákkal. Különösen kívánatos lenne a képes hetilapok honismereti jellegét erősíteni. *Győrffy Sándor* szerint új, vidéki kiadók létesítésével lehetne megoldani a honismereti témájú, helyhez kötődő művek gyorsabb megjelenését. De megérett a helyzet arra is, hogy a Hazafias Népfőnt önálló kiadót hozzon létre, vagy legalább társuljon be egy már meglévőbe. A népfőnttörténeti kutatások növekvő publikációs igénye is indokolja ezt.

Szóba kerültek a helytörténeti és módszertani kiadványok, periodikák megjelenítésének kérdései is. *Csuszár Ferenc* be is mutatta a fővátos XVI. kerületének évenként kétszer megjelenő *Corvin Híradó* c. periodikáját. *Szakács Ottó* (Bp.) elmondta, hogy a Józsefvárosi Füzetek eddig megjelent 10 száma már csaknem a kerület egész történetét feldolgozta. Fontos lenne ezt teljesíteni. *Máté György* (Szentendre) szerint a létesülő Népfőnt Kiadó vállalná a megszűnt Népművelési Propaganda Iroda által gondozott Honismereti szakkörvezetői füzetek c. sorozat felújítását is. Ez fontos szükségletet elégítené ki.

Győrffy Sándor elismeréssel szólt a Honismeret folyóiratról. Javaslotta, hogy a Historiahöz hasonlóan közöljön több illusztrációt, használjon jobb papírt, s továbbra is foglalkozzék a határon kívüli magyarokkal. *Máté György* javasolta, hogy a Honismeret jelentessen meg évkönyvet, terjedelmesebb „termés-jellegű” anyagközlő, illetőleg módszertani írásokkal.

E tagozati megbeszélésen elhangzott javaslatok, melyeket *Halász Péter* az Akadémia záróülésén a plénum elé terjesztett, általános tetszést arattak.

5. Egy másik csoport a *pályázatok, vetélkedők, játékok* téma „körüljárására” ült össze. Ez az eszmé váltás pótolta vagy legalábbis közelebb hozta egy regóta eszedékes, szűkebb körű intézményközi tanácskozás megvalósulását. Képviselő voltak itt ugyanis azoknak a Hazafias Népfőnt által támogatott országos pályázatoknak a „rendszergazdái”, amelyek elismert tudománysegítő eredményeik mellett jelentős szerepet játszottak a honismereti mozgalom kibontakozásában. *Szemkeő Endre*, a Néprajzi Múzeum Etnológiai Adattárának vezetője, *Balogh Lajos*, az MTA Nyelvtudományi Intézetének munkatársa, *Szikossy Ferenc* a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum főigazgatója, s e sorok írója az országos néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat, valamint a múzeumok helytörténeti pályázata újabb eredményeiről szólva⁴ egyúttal vázolták azokat a tennivalókat, amelyek azt célozzák, hogy a pályázatok színvonala és vonzóereje, a változó viszonyokhoz alkalmazkodva a jövőben is megmaradjon, s a pályázati munka továbbra is egyik erős motorja lehessen mozgalmunk fejlődésének. Egyetértettek abban, hogy különösen fontos feladat a pályázatok ifjúsági tagozatának erősítése, melynek érdekében, a KISZ KB érdekelt titkárságaival szoro-

²Kovács J. László: Honismereti alsó és felsőfokon. Honismeret 1986. 4. sz. 48. old.

³Kovács Gyula: A falumúzeumok pedagógus-azsmmel. Honismeret 1986. 3. sz. 79. old.

⁴Az 1985. évi, XXXIII. országos néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat eredményjegyzéke. Az 1986. évi, XXXIV. országos néprajzi és nyelvjárási gyűjtőpályázat felhívása. Honismeret, 1986. 2. sz. melléklet; *Hlás Ilona*: A múzeumi pályázati rendszer öt éve (1981–1985.) u. o.; Új- és legújabbkori történeti pályázat. II. o.

san együttműködve még jobban ki kell használni az országos diáknapok rendezési éveiben adódó propagandalehetőségeket a középiskolások és az öket felkészítő tanárok megnyerésére. Ezzel összefüggésben kívánatosnak látták a két évenként ismétlődő egyetemi-főiskolai tudományos diákköri konferenciák és pályázatok honismereti érdekű tagozataival (néprajz, nyelvészet, történelem) való kapcsolat továbbfejlesztését, mely gyümölcsöző lehet mind a főiskolások pályázati részvétele, mind pedig a szakköri munkába való későbbi bekapcsolódásuk tekintetében. Hasonlóan fontos feladatnak jelölték meg a pályázati munkát segítő tematikus gyűjtési vezérfonalak kidolgozásának folytatását, hozzáférhetővé tételét. Eközben elismeréssel szölkak a Honismeret mellékleteként folyamatosan közölt, igen hasznos gyűjtési útmutatókról.

Többen rámutattak az értékes pályázati anyag publikálásának a további munkára serkentő és a szakmai elmélyedést segítő fontosságára. Szorgalmazni kell, hogy a múzeumi évkönyvek, honismereti értesítők és egyéb helyi kiadványok továbbra is adjanak helyet az önkéntes gyűjtők munkáinak, de meg kell találni a módot annak is, hogy a régi és újabb példákat követe gyűjteményes kötetek is jelenjenek meg a Néprajzi Múzeumban és a megyékben őrzött gazdag anyagból. Az a vélemény alakult ki, hogy a Hazafias Néprfront, a KISZ KB és az érdekelte megyék összefogásával leghamarább a középiskolások pályázók értékes munkáiból kellene és lehetne gyűjteményes kötetet összeállítani. Szó esett a pályázati részvételben megmaradó területi aránytalanságról is. Azokban a megyékben, ahol a pályázati munkában kiemelkedő eredményeket értek el, mindenütt a múzeumok és a velük együttműködő érdekelte intézmények munkatársainak szívesen vállalt, ügybuzgó szervező, tanácsadó és bírálati tevékenysége volt a siker alapja.

Mindezek megvalósítása céljából kívánatosnak mondták az érdekelteket, hogy — amint erre jelen sorok írója az Akadémia plénuma előtt elhangzott beszámolójában is kitért — a Hazafias Néprfront által támogatott, országos pályázatokat szervező és szakmailag segítő intézmények képviselői (beleértve a szintén sikeres országos pályázatot szervező Magyar Mezőgazdasági Múzeumát is) a honismereti bizottság szervezésében évente üljének össze a témakörrel kapcsolatos kérdések megtárgyalására.

A nagy múltú tudománysegítő pályázatok mellett *Mód Aladár* néprajzszociológus felszólalása nyomán sorra került egy mozgalmi érdekű, biztatóan böntrakozó újabb pályázatnak, az üzemkronika-író pályázatnak az ügye is.³ A jelenlévők egyetértettek abban (amit a felszólaló a plenáris fórumon részletesebben is kifejtett), hogy ez a pályázat — megfelelő további gondozással — új rétegeket kapcsolhat be a honismereti mozgalomba, s alkalmas arra, hogy segítségével bepillantást nyerjünk a gazdasági életünk átatakulásával együtt változó üzemi belső életébe.

A vetélkedő-játékok témakörét érintve e sorok írója sajnálatosnak mondta, hogy Hajdu-Bihar megye „Hortobágytól Sárcréig” nevű, évtizedes múltú, sokszínű kezdeményezését,⁴ mely a részt vevő helységek társadalmát oly eredményesen mozgósította a lakóhely értékeinek feltárására, bemutatására és ápolására, más megyék mindmáig nem vetették át, pedig ez — különösen a hagyománytartóbb vidékeken — hasonló eredménnyel megszervezhető lenne. Reméljük, hogy *Szabó Edit*nek, a HNF megyei bizottsága munkatársának felszólalása, mely a rendezvénysorozat újabb eredményeit ismertette az Akadémia zárónapján, a jó példa követésére adott indítást.

A Tájak, Korok, Múzeumok akcióját színesítő új — azóta publikált — országjáró játékról *Vajda Ferenc* né tájékoztatta a megbeszélés résztvevőit.

6. A honismereti táborok kérdéseivel foglalkozó tapasztalatsere-csoport felszólalásairól, javaslatairól sem hangzott el — sajnos — beszámoló az Akadémia plénuma előtt. Pedig itt merült fel a honismereti táborok régóta esedékes vezetői tapasztalatserejének terve. Ezen megvitatások lennének a különböző korosztályok és speciális érdeklődésű résztvevők számára rendezett táborítusok előkészítésének, lebonyolításának és továbbfejlesztésének mozgalomnak számára oly fontos kérdései. Gondolunk itt — egyebek mellett — a honismereti munka „utódlási” gondjaira orvoslást kínáló középiskolai honismereti táborokra, a Népművelési Intézet által gondozott kísérleti szociológiai táborokra, vagy a hajdani táj- és népkutatótáborok értékeit a mába átmenteni hivatott egyetemi-főiskolai honismereti táborokra.⁵

A XIV. Honismereti Akadémia újításaként bevezetett tagozati tapasztalatserek tehát hasznosak, sikeresek voltak. A kijelölt témák érdeklődést keltettek, figyelemre méltó hozzászólásokra adtak alkalmat. Az, hogy a felszólalások egyrésze független volt a csoportok főtémájától, a már említettek mellett talán azzal is magyarázható, hogy a résztvevők nem ismerték meg idejében a tagozatok vitatémáit, s ennek következtében nem elég átgondoltan választottak csoportot. Közrejátszhatott ebben az is, hogy a hasznos újítások megjelentetett Tájékoztató c. akadémiai „napilap” csak a csoporttémákat jelölte meg, a vitavezetők nevét nem.

A jövő évi akadémián érdemes lesz folytatni a tagozatos eszmecsereket, gondosan megválasztva a legidősebb mozgalmi témákat, s jólérol közölve nemcsak a főtémákat, hanem címszórúron talán néhány fontos részlekkérdésüket is. Igen fontos, hogy a tagozatos megbeszéléseken elhangzottokról — célszerűen az utolsó előtti napon a záró szabad fórum előtt — summázott plenáris tájékoztatót kapjon az Akadémia összes résztvevője is. Ez a rendelkezésre álló idő jobb kihasználását, a fontos és idősebbi javaslatok többoldali megvilágítását, valamint a következő évi mozgalmi munkaterv kialakítását is szolgálja.

Moray Péter

³Üzemünk élete 1986-ban. Pályázati felhívás. Honismeret, 1986. 2. sz. Melléklet.

⁴Varga Gyula: A „Hortobágytól Sárcréig” akció Hajdu-Bihar megyében. Honismeret, 1983. 4. sz. 33. old.

⁵Ujvári Mária: Egyetemi, főiskolai honismereti tábor a Töközben. Honismeret, 1980. 2. sz. 50. old.